



Αρ. Φακ: ΕΠ.2020-05

09/12/2020

### ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΔΑΣΟΛΟΓΩΝ

#### **Δασοκομικές επεμβάσεις: το εργαλείο εφαρμογής της εφαρμοσμένης δασοκομίας**

Με αφορμή τα πρόσφατα δημοσιεύματα μέσω των οποίων ασκείται έντονη κριτική για την εφαρμογή δασοκομικών μέτρων εντός δασικών περιοχών, η Παγκύπρια Ένωση Δασολόγων (ΠΕΔ)<sup>1</sup> επιθυμεί να σημειώσει τα πιο κάτω:

1. Τα εν λόγω δημοσιεύματα υστερούν σημαντικά σε επιστημονικό υπόβαθρο, εμπίπτοντας σε συστηματικά και κύρια λάθη ως προς την ορολογία και την ουσία των γραφόμενων τους, ενώ την ίδια ώρα προσυπογράφονται από δημοσιογράφους. Δυστυχώς η μη επιστημονική κατάρτιση στα θέματα δασολογικής επιστήμης στην ολότητά της, ή/και η ελλιπής ή αποσπασματική πληροφόρηση που λαμβάνεται περιστασιακά από συγγράμματα ή πηγές διαδικτύου, οδηγούν στην αποτύπωση θέσεων οι οποίες δεν διακρίνονται από την σφαιρικότητα της επιστημονικής γνώσης. Τα δημοσιεύματα αυτά στηρίζονται κυρίως σε ανακοινώσεις που εκδίδονται από σύνολα που διακατέχονται, προφανώς, από έντονη περιβαλλοντική ανησυχία, η οποία συνήθως εκφράζεται κοντόφθαλμα με γνώμονα «την προστασία του δέντρου και όχι του δάσους»! Τέτοιες ανακοινώσεις, δυστυχώς, στερούνται του επιστημονικού υπόβαθρου και της κατανόησης της αναγκαιότητας των δασοκομικών χειρισμών. Αυτή η κοντόφθαλμη πρακτική οδηγεί στη λανθασμένη ή μονόπλευρη ενημέρωση της κοινής γνώμης, στιγματίζοντας μια επιστημονική ομάδα ως προς τις αρχές της επιστήμης την οποία σπούδασε, μελετά και υπηρετεί. Δεν γνωρίζουμε πραγματικά αν στόχος αυτών των ανακοινώσεων είναι κάποια «παιχνίδια εξουσίας», αλλά, εσκεμμένα ή όχι, προσβάλλουν και στιγματίζουν έναν επιστημονικό κλάδο και τους επιστήμονες που τον υπηρετούν.
2. **Η δασολογία είναι η ΕΠΙΣΤΗΜΗ** η οποία μελετά και ασχολείται με θέματα που αφορούν το δάσος και το φυσικό περιβάλλον από βιολογική, οικολογική, κοινωνική και οικολογική άποψη, είναι δε μια πολυσύνθετη και πολύπλευρη επιστήμη της οποίας οι πρακτικές έχουν μακροπρόθεσμούς στόχους και δυστυχώς τα οφέλη τους δεν είναι άμεσα ορατά στο ευρύ κοινό. Έτσι, μέσα από την εφαρμογή επιστημονικής διαχείρισης και αξιοποίησης των δασωδών εκτάσεων και των δασικών φυτών, με βάση τις αρχές της αειφορίας και της πολλαπλής χρήσης του δάσους, γίνεται η όσο το δυνατό καλύτερη απόληψη υπηρεσιών και προϊόντων για τον άνθρωπο, χωρίς να υποβαθμίζεται ή να καταστρέφεται το περιβάλλον. Αποτελεί την πρώτη επιστήμη που ανέπτυξε, υιοθέτησε και εφαρμόζει την αρχή της αειφορίας ενώ οι υπόλοιπες επιστήμες προσάρμοσαν αυτή την αρχή στα δικά τους μέτρα. **Ο**

<sup>1</sup>Η Παγκύπρια Ένωση Δασολόγων (ΠΕΔ) αποτελεί το επιστημονικό σώμα των πτυχιούχων δασολόγων στην Κύπρο, και έχει ως στόχο μέσα από επιστημονικό και επαγγελματικό προσανατολισμό να λειτουργεί καταλυτικά ως προς την προαγωγή, προβολή, και προώθηση της δασολογικής επιστήμης στην Κύπρο. Η ΠΕΔ από την ίδρυση της (1989) μέχρι και σήμερα έχει μια πολυδιάστατη και πολύπλευρη δράση σε σειρά θεμάτων που άπτονται του αντικειμένου της δασολογίας στο σύνολο της, επιδιώκοντας ταυτόχρονα να συμβάλει στην ποιοτική αναβάθμιση της δασολογικής επιστήμης στο νησί, στην ανάπτυξη στρατηγικών και πρακτικών αειφόρου διαχείρισης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος του νησιού, αλλά και στην ανάπτυξη δασικής και περιβαλλοντικής συνείδησης στο ευρύ κοινό. Εντούτοις, η δράση της παραμένει μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας αφού η αυτοπροβολή δεν είναι το ζητούμενό της.

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ δασολόγος** που υπηρετεί σήμερα τη δασολογία στο νησί μας, στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα, είναι απόφοιτος ακαδημαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης του εξωτερικού, αφού στην Κύπρο τότε δεν υπήρξε πρόγραμμα σπουδών Δασολογίας, ενώ σημαντικός αριθμός εξ' αυτών κατέχουν μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς τίτλους σπουδών, επίσης από ιδρύματα του εξωτερικού. Να αναφέρουμε επίσης, ότι μικρός αριθμός Κύπριων δασολόγων, ασκούν το επάγγελμά τους σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού ο κορεσμός του επαγγέλματος ανάγκασε νέους επιστήμονες να αναζητήσουν αλλού την επαγγελματική τους ενασχόληση. Αυτά αναφέρονται για να δείξουμε το αυτονόητο και το προσβλητικό υπονοούμενο των τελευταίων ανακοινώσεων για την επιστημονική επάρκεια των ασκούντων την δασολογική επιστήμη στο νησί. Ανακοινώσεις που εκφράζουν αμφιβολίες κατά πόσο αυτοί οι επιστήμονες πράττουν σωστά, διαχειριζόμενοι τα αυτονόητα μέσα στο δάσος.

3. Το **δάσος αποτελεί ένα ζωντανό οργανισμό**, ο οποίος χρειάζεται φροντίδα και καλλιέργεια μέσα από τις καθιερωμένες διαχειριστικές και δασοκομικές αρχές που ορίζονται κάθε φορά. Η εφαρμογή των αρχών αυτών δεν αποτελεί πανάκεια και δεν είναι δογματική, αλλά ποικίλλει ανάλογα με το περιβάλλον, τον επιδιωκόμενο σκοπό, τη βιοποικιλότητα της περιοχής, το δασοπονικό είδος και άλλα. Είναι προφανές ότι οι μη κατέχοντες τις βασικές αρχές της οποιασδήποτε επιστήμης μπορεί και να σφάλουν στην ερμηνεία εφαρμογής τους, και για τον λόγο αυτό θέλουμε ως ΠΕΔ να παραθέσουμε κάποιες θέσεις προς μερική διασαφήνιση του ρόλου της δασολογικής επιστήμης.
  - i. **Οι δασοκομικές επεμβάσεις αποτελούν το βασικό εργαλείο της εφαρμοσμένης δασοπονίας.** Αποτελούν δηλαδή το νυστέρι με το οποίο ο χειρουργός θα κάνει την επέμβαση του, όταν κριθεί αναγκαίο για τη ίαση του οργανισμού. Μέσα από τις δασοκομικές επεμβάσεις κατά άτομο (αυτό το σύστημα εφαρμόζεται στην Κύπρο) επιδιώκεται η εφαρμογή επιλογικών, προστατευτικών και καλλιεργητικών επεμβάσεων. Σε καμία περίπτωση το δασογενές περιβάλλον της Κύπρου δεν μπορεί να «ανεχθεί» την εφαρμογή εκτεταμένων εμπορικών υλοτομιών ή/και ληστρικών υλοτομιών, κάτι το οποίο γνωρίζουν σε απόλυτο βαθμό οι ασκούντες την δασολογική επιστήμη στον τόπο μας.
  - ii. **Σκοπός των δασοκομικών επεμβάσεων είναι** να οδηγήσουν την εξέλιξη τόσο των επιμέρους δέντρων όσο και ολόκληρης της συστάδας, κατά τρόπο που να εκπληρώνεται ο διαχειριστικός σκοπός των δασών μας, που δεν είναι άλλος από την δασοπονία των πολλαπλών σκοπών μέσα από την αρχή της αειφορίας. Για να επιτευχθεί η αειφορία ενός οικοσυστήματος, πρέπει το οικοσύστημα να τύχει ορθής κατά χώρο και χρόνο διαχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, κίνητρο της εφαρμογής δασοκομικών επεμβάσεων στα Μεσογειακά δάση τα οποία βρίσκονται κάτω από την επίδραση της κλιματικής αλλαγής αλλά και την μεταβολή των διάφορων κοινωνικοοικονομικών παραγόντων, είναι η ενεργοποίηση των διαδικασιών εκείνων που θα ρυθμιζόνταν από το δάσος και οι οποίες όμως δεν θα μπορούσαν να καλυφθούν ικανοποιητικά χωρίς τον σχεδιασμό και υλοποίηση επεμβάσεων από τον επιστήμονα δασολόγο.
  - iii. **Βασική αρχή της καλλιέργειας του δάσους** είναι η δημιουργία κατάλληλου ενδοσυσταδικού κλίματος, μέσα από το οποίο θα διασφαλιστούν οι βέλτιστες συνθήκες διαβίωσης ανάμεσα σε όλους τους ζωντανούς οργανισμούς που διαβιούν μέσα στο δάσος, αλλά κυρίως η επίτευξη και διατήρηση σταθερής και υψηλού βαθμού οικολογικής ισορροπίας. Ακόμη, θα πρέπει να τονιστεί ότι μέσα από τις καλλιεργητικές επεμβάσεις επιτυγχάνεται η αναγέννηση των συστάδων όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο. Η εφαρμογή επεμβάσεων αναγέννησης αποτελεί μέσο για την εξασφάλιση της διαίτησης των ωφελειών που προσφέρει το δάσος. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι το δάσος διακρίνεται από στάδια εξέλιξης τα οποία είναι διακριτά από κάθε έμπειρο δασολόγο (παραμένοντας, προφανώς αόρατα στο ευρύ κοινό). Ανάλογα με το στάδιο εξέλιξης του δάσους, γίνονται και οι ανάλογες επεμβάσεις. Έτσι από την *νεαρή φάση*, (με τα στάδια της νεοφυτείας, πυκνοφυτείας και λεπτών κορμιδίων) το δάσος εξελίσσεται στη *φάση ωριμότητας* (με τα στάδια των χονδρών κορμιδίων, λεπτών κορμών, μέτριων κορμών, χονδρών

κορμών) και φτάνει στη *φάση γήρατος* (με τα στάδια πρώτου γήρατος και προχωρημένου γήρατος).

Όλα τα πιο πάνω είναι μια πολύ σύντομη περίληψη, ελάχιστων παραμέτρων και αρχών που περιγράφονται μέσα στην πληθώρα των ακαδημαϊκών συγγραμμάτων Δασοκομίας σε όλο τον κόσμο (σε όλες τις γλώσσες) και στοχεύουν στον δασοκομικό χειρισμό μιας συστάδας ή/και ενός ολόκληρου δάσους, είτε αυτά είναι παραγωγικά είτε όχι. Είμαστε «πολύ μικροί» για να αναιρέσουμε έναν ολόκληρο κλάδο της δασολογικής επιστήμης με ιστορία εκατοντάδων χρόνων.

Δεν είναι τυχαίο ότι ένα από τα πρώτα κυβερνητικά τμήματα που ιδρύθηκαν από την αποικιοκρατική βρετανική κυβέρνηση στην Κύπρο το 1879 ήταν το Τμήμα Δασών. Από την ίδρυσή του το 1879 το Τμήμα Δασών στελεχώθηκε από δασολόγους (αρχικά Βρετανούς δασολόγους και μετά την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας από Κύπριους δασολόγους) οι οποίοι εφάρμοσαν τις βασικές αρχές της δασολογικής επιστήμης, ώστε ως κοινωνία να θαυμάζουμε μέσα στο πέρασμα των χρόνων τα δάση που έχουμε, δάση τα οποία είναι σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα ρώμης και ποικιλομορφίας, σε σχέση με δάση άλλων νησιωτικών οικοσυστημάτων. Προφανώς οι ανάγκες της τότε εποχής ήταν άλλες από τις σημερινές ανάγκες (σήμερα σαφώς δεν υπάρχει η ανάγκη ξυλοπαραγωγής για σκοπούς εμπορίας), και η προσέγγιση της μηδενικής παρέμβασης (απόλυτη προστασία) δεν είναι το ζητούμενο. Αν η ιστορία εξέλιξης των δασών καταδεικνυε την απόλυτη προστασία και την ακύρωση της δασολογικής επιστήμης, τότε σίγουρα πολλά κράτη θα ακύρωναν και θα έκλειναν τις Σχολές Δασολογίας και θα έβγαζαν στην ανεργία τους δασολόγους.

**Η εφαρμογή δασοκομικών χειρισμών είναι απόλυτα αναγκαία, αν θέλουμε να διαφυλάξουμε τη βιοποικιλότητα στα οικοσυστήματά μας.** Γιατί ένα κλειστό δάσος, δεν αποτελεί ένα υγιές οικοσύστημα για πολλά είδη πανίδας που συνήθως προτιμούν τα ανοικτά δάση ή δάση με διάκενα, όπως π.χ. το αγρινό ή ακόμα και ενδημικά και σπάνια είδη της χλωρίδας που φύονται σε μικρά διάκενα εντός δασικών εκτάσεων: παράδειγμα αποτελεί η επανεμφάνιση του κρόκου του Χάρτμαν -*Crocus hartmannianus*- μετά την απομάκρυνση βελονοτάπητα λόγω πυρκαγιάς στη περιοχή Σολέας, στην τοποθεσία Ροτσιά. Η ετερογένεια των δασών είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο συνολογίας για όλα τα είδη που υπάρχουν σε αυτά, καλύπτοντας αριθμό βιολογικών αναγκών των ειδών, όπως: η χουμοποίηση και απελευθέρωση από την οργανική βιομάζα ανόργανων στοιχείων, η διαφύλαξη ή ευνόηση διατήρησης ενδιαιτημάτων για την ανάπτυξη άλλων οργανισμών και ειδών, η δημιουργία χώρων και συνθηκών τροφοληψίας αρπακτικών ειδών, κ.ά. Από την άλλη, το ξύλο που υλοτομείται, όπου είναι δυνατό πρέπει να φεύγει από το δάσος, αφού συσσώρευση νεκρής οργανικής ύλης στα δασικά μας οικοσυστήματα αποτελεί κίνδυνο για έξαρση πληθυσμών επιβλαβών οργανισμών ή/και μεγάλης έντασης πυρκαγιάς (σημειώνεται ότι ποσότητα νεκρής ξυλείας –ιστάμενων νεκρών δέντρων, πρέμνων και κορμών– πρέπει να παραμένει στο δάσος στο πλαίσιο διατήρησης της βιοποικιλότητας της μικροπανίδας).

Παράλληλα με τα πιο πάνω είναι γενικά αποδεκτό ότι τα δάση μας αποτελούν τους πυρήνες του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο. Μέσα από την άσκηση της δασολογικής επιστήμης, με την προστασία του δασικού οικοσυστήματος, τη διαχρονική εφαρμογή των καλλιεργητικών επεμβάσεων και την ορθολογική διαχείριση, διασφαλίστηκε η διατήρηση εκείνου του ενδογενούς περιβάλλοντος που να μπορεί να φιλοξενεί σημαντικό αριθμό στοιχείων της βιοποικιλότητας του τόπου μας. Η δασολογική επιστήμη, όπως και κάθε επιστήμη του 21<sup>ου</sup> αιώνα, δεν διακρίνεται από στεγανά, για αυτό και ακολουθεί αρχές και κατευθυντήριες γραμμές από σχέδια παρακολούθησης και σχέδια δράσης που αναπτύσσονται σε τοπικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη και τα χαρακτηριστικά του τοπικού περιβάλλοντος. Όλα αυτά δεν μπορούν να είναι κατανοητά στους μη έχοντες το στοιχειώδες ακαδημαϊκό και επιστημονικό υπόβαθρο στην έννοια της δασικής οικολογίας και στην εφαρμοσμένη δασοκομία. Αυτό είναι που τους οδηγεί, εσφαλμένα στην αντίληψη ότι η υλοτομία αριθμού δένδρων εντός του δασικού οικοσυστήματος είναι κάτι που δεν πρέπει να γίνεται.

Το δίκτυο Natura 2000 δεν διακρίνεται ως απόλυτο καθεστώς προστασίας, και λανθασμένα μέσα από μικροπολιτικές και κοντόφθαλμες προσεγγίσεις, έχει δημιουργηθεί μια αρνητική στάση της κοινωνίας ενάντια

στο δίκτυο. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) υποστηρίζει πως: «η χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, εάν είναι αειφορική, είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τη διατήρησή τους επειδή τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που αντλούνται από τη χρήση, προσφέρουν κίνητρα στους ανθρώπους για να διατηρήσουν τους πόρους».

Προφανώς σε περιοχές του δικτύου έχουν γίνει επεμβάσεις και λάθη ως προς τον πολεοδομικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό, αλλά σε καμία περίπτωση οι καλλιεργητικές επεμβάσεις των δασών δεν είναι αντίθετες με τους διαχειριστικούς σκοπούς του ίδιου του δικτύου που δεν είναι άλλος από τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η δασολογική επιστήμη, από τις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα, έχει κατηγοριοποιήσει και εφαρμόσει σειρά κριτηρίων καθορισμού προστατευόμενων περιοχών, οι οποίες διακρίνονται από αυστηρότερο καθεστώς προστασίας από αυτό που ορίζεται στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Η απόλυτη προστασία με μηδενική παρέμβαση εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που μια περιοχή έχει οριστεί ως «Φυσικό Απόθεμα». Έτσι λοιπόν, είναι άδικο και επιστημονικά λανθασμένο να επικαλούμαστε το Δίκτυο Natura 2000 για να εξυπηρετήσουμε μικροπολιτικές σκοπιμότητες. Η κλίμακα του νησιού, αλλά και το έντονο ανάγλυφό του, καθόρισαν και την ανάγκη ορισμού ενός πυκνού δικτύου περιοχών ενταγμένων στο Natura 2000 οι οποίες σε αναλογία έκτασης, σε σχέση με το νησί, καλύπτουν κατά πολύ τον μέσο όρο της ΕΕ.

Όμως το κρίσιμο σημείο που καλούμαστε να διαχειριστούμε ως επιστήμονες είναι το **πότε, που και πως θα διαχειριστούμε το οικοσύστημα** με στόχο την επίτευξη της δασοπονίας των πολλαπλών σκοπών. Η δασοπονία των πολλαπλών σκοπών θεμελιώθηκε πολύ πριν την υιοθέτηση του Δικτύου Natura 2000 ή άλλων επίκαιρων ορισμών και στόχων που ακούγονται σήμερα (π.χ. οικοσυστημικές υπηρεσίες, ζώνη προστασίας ταμιευτήρα ύδρευσης κ.ά.).

Τελειώνοντας, θεωρούμε φρόνιμο όπως, πριν να βλέπουν το φως της δημοσιότητας θέσεις και απόψεις που εκφράζονται ελαφρά τη καρδία και οι οποίες στερούνται επιστημονικής τεκμηρίωσης, να λαμβάνεται υπόψη και να παρουσιάζεται και η θέση των ειδικών.

Στόχος και σκοπός της δασολογικής επιστήμης είναι η προστασία, καθώς και η ορθολογιστική και αειφόρος διαχείριση του δάσους. Είναι προφανές ότι η διαχείριση των δασών στο τόπο μας γίνεται με σκοπό την αισθητική και οικολογική αναβάθμιση τους (και όχι για εμπορικούς σκοπούς). Με την *μηδενική παρέμβαση* δεν επιτυγχάνονται οι επιδιωκόμενοι στόχοι της ορθολογιστικής διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων στην ολότητα τους, ούτε η διασφάλιση των στοιχείων εκείνων της βιοποικιλότητας που συγκροτούν αυτά τα δασικά οικοσυστήματα, αλλά αντιθέτως, στην εποχή της κλιματικής αλλαγής ενισχύεται ο κίνδυνος παράδοσης τους στο έλεος των πυρκαγιών<sup>2</sup>.

---

<sup>2</sup> Μάθημα το οποίο έχουμε πάρει από την μεταβολή της πυκνότητας των δασών στις ΗΠΑ και τον τρόπο με τον οποίο οι πυρκαγιές εξελίσσονται πλέον σε ανεξέλεγκτες μεγαπυρκαγιές, αφού η διαχείριση των δασών εγκαταλείφθηκε στη βάση των σύγχρονων κοινωνικοοικονομικών δομών του 21<sup>ου</sup> αιώνα.